

A lemorzsolódás megelőzésének, csökkentésének aktualitásai

Tartalom

A téma indokoltsága	1
A lemorzsolódás csökkentésének tennivalói	1
A lemorzsolódás csökkentését segítő tevékenységek a református köznevelési rendszerben	2
a) Korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer kiépítése	2
b) a célnak megfelelő pedagógiai eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése..	6
c) a beavatkozások előrehaladásának nyomon követése	7
d) a pedagógiai támogatást segítő szakemberek együttműködésének koordinálása	7
Zárszó.....	7

A téma indokoltsága

Az EU2020 stratégiához kapcsolódóan Magyarország vállalása, hogy a korai iskolaelhagyók arányát 10%-ra csökkenti. Ehhez kapcsolódóan Köznevelési törvény (2011. évi CXC. tv.) 2015. január 1-től bevezette a „lemorzsolódással veszélyeztetett tanuló” fogalmát és e fogalomhoz kapcsolódóan tennivalókat is megfogalmazott a köznevelési rendszer több szereplője számára. E tennivalók tekintetében még nagy a bizonytalanság. Mind a szakmai alapok, mind az informatikai háttér kidolgozása folyamatban van még. Jelen összefoglaló a különböző fórumokon elérhető aktualításokról ad áttekintést, valamint a Református Pedagógiai Intézet – mint pedagógiai-szakmai szolgáltató – számára e területen meghatározott tevékenységeiről ad összefoglalást.

A lemorzsolódás csökkentésének tennivalói

Az Nkt. 4.§ 37. pontja szerint: „lemorzsolódással veszélyeztetett tanuló: az a tanuló, akinek az adott tanévben a tanulmányi átlageredménye közepes teljesítmény alatti vagy a megelőző tanévi átlageredményéhez képest legalább 1,1 mértékű romlást mutat, és esetében komplex, rendszerszintű pedagógiai intézkedések alkalmazása válik szükségessé.”

Az Nkt. 19. § (2) bekezdés h) pontja szerinti a pedagógiai-szakmai szolgáltatók feladata „a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatásához kapcsolódó korai jelző- és

pedagógiai támogató rendszer működtetése.”, melynek részleteit a pedagógiai-szakmai szolgáltatók működését meghatározó 48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet

9/A. §-a részletezi:

- a) korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer működtetésében közreműködés, a rendszerben rendelkezésre álló intézményi és tagintézményi szintű adatok elemzése, értékelése, és mindezek alapján a szükséges pedagógiai szakmai támogatás meghatározása,
- b) a célnak megfelelő pedagógiai eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése, a pedagógiai módszerek kiválasztásának segítése a nevelési-oktatási intézményben,
- c) a beavatkozások előrehaladásának nyomon követése,
- d) a lemorzsolódás megelőzése, megakadályozása érdekében történő pedagógiai támogatást segítő szakemberek együttműködésének koordinálása.

A lemorzsolódás csökkentését segítő tevékenységek a református köznevelési rendszerben

a) Korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer kiépítése

A jelző és támogató rendszer kiépítése országos szinten valósul majd meg.

Tervezett jogszabálmódosítás:

A tervezett jelzőrendszer 2015. december közepén kapott nagyobb sajtóviszhangot, amikor felkerült a kormányoldalra a 229/2012 (VIII. 28.) kormányrendelet **módosításáról** szóló tervezet.¹ Ennek 2. §-a szól az Oktatási Hivatal által működtetett rendszerről, az abban történő kéthavonkénti adatszolgáltatásról. A tervezet hatásvizsgálati lapja szerint a korai jelző és pedagógiai támogató rendszer felállítása fejlesztési forrásból történik, tesztelése a tervek szerint 2016. folyamán, teljeskörű működtetése pedig 2017-ben kezdődik majd meg.

A lemorzsolódás csökkentésének lehetőségeit vizsgáló szakmai projekt:

A Tempus Közalapítvány és partnerei egy 2014 májusában indított, az Európai Bizottság és az Emberi Erőforrások Minisztériuma által támogatott, *CroCooS - Előzzük meg a lemorzsolódást!* nemzetközi projekt keretében (<http://oktataskepzes.tka.hu/hu/crocoos>) vállalták, hogy összeállítják egy intézményi szintű korai jelzőrendszer legfontosabb elemeit és az azonosított problémák megoldására ajánlott eszközgyűjteményt hoznak létre és ezek hatékonyságát három országban (Magyarország, Szlovénia, Szerbia) is tesztelik.

¹ <http://www.kormany.hu/hu/dok?page=6&type=302#!DocumentBrowse> 2016. 01.15.

A projekt keretében végzett **kutatás** során kiderült, hogy Európában nincs egységes definíciója a korai jelzőrendszernek, ezért az elemzés az egyes országokban az eddigiekben rendszerszinten alkalmazott megoldásokra irányult.

A fiatalok „hozott” statisztikai adatai (munkanélküli szülő, hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet, ingázás), vagyis a tanulói jellemzőkön túl vannak olyan, folyamatában követhető adatok és viselkedési tényezők, amelyek nemzetközi kutatások szerint összefüggnek a lemorzsolódással, ezért érdemes odafigyelni rájuk.

Ezek közül számszerűsíthetők:

- hiányzás,
- romló tanulmányi átlag,
- évismétlés,
- matematikai és szövegértési alapképesség hiányosságok (OKM mérések).

Viselkedéshez köthető előjelek:

- unalom a tanórák alatt, alacsony motiváció,
- drasztikus viselkedésváltozás a tanulónál (agresszió, visszahúzódomóvá válás stb.),
- kiközösítő magatartás vagy kiközösítettség.

A felsorolt jellemzőkből látszik, hogy a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók segítése hatékonyan csak szektorközi együttműködésben (oktatás-képzés, szociális, egészségügyi, foglalkoztatási, igazságügyi stb. szektorok munkatársainak közös munkájával) valósulhat meg.²

A Crocoos projektről „Korai jelzőrendszer és szektorközi együttműködés a korai iskolaelhagyás megelőzésében” címmel Prezi bemutatót találunk az alábbi linken:

<https://prezi.com/gtxciuttstr8/korai-jelzorendszer-es-szeptorkozi-egyuttmukodes-a-korai-iskolaelhagyas-megelozeseben-ofi-20150604/> (Készítette: Szegedi Eszter, Tempus Közalapítvány, 2015. június 4.)

Nemzetközi felmérés végeztek a korai iskolaelhagyással kapcsolatos tanári attitűdökről, adatgyűjtési szokásokról és együttműködési mintákról (Magyarországon 2015 júniusáig lehetett a kérdőíveket kitölteni.)

² <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/a-lemorzsolodas-megelozese> alapján.

Külön **kérdőívvel** gyűjtötték össze a pedagógusok és külön a segítő szakemberek véleményét, a témával kapcsolatos gondolkodásmintáit.

„Bár az iskolából történő lemorzsolódás megelőzése érdekében - például pozitív, befogadó légkör megteremtésével - sokat tehet az iskola, a korai iskolaelhagyás megelőzése korántsem csak iskolai ügy, hiszen nem csak pedagógiai okok állnak a háttérben, és csak pedagógiai eszközökkel nem is kezelhető sikeresen. Ezért az iskola nem lehet egyedüli intézménye a lemorzsolódás által veszélyeztetett fiatalokra való odafigyelésnek, alapvető fontosságú a kapcsolódó szektorok (az oktatás és képzés mellett az egészségügyi, a szociális, a foglalkoztatási, a közművelődési, a sport, a bűnmegelőzés és igazságszolgáltatás területeinek) együttműködése a probléma megelőzésében és kezelésében.

A korai figyelmeztető rendszer által kiszűrt gyermekek/fiatalok hatékony támogatása a megfelelő szektorokból bevont segítő szakemberek együttműködésében, valamint rendszerszintű szolgáltatások kiépítése eredményeképp valósulhat meg.”³

A **projekt második része** a kutatási eredmények alapján kidolgozott modell **gyakorlatban való kipróbálása**, mely jelenleg is folyik.

Ez a szakmai kísérlet a tényellentétes hatásvizsgálat módszertanával történik, vagyis a közzétett felhívásra 2015 áprilisáig önként jelentkező és háttérváltozóik alapján hasonlóan számító középiskolák közül véletlenszerűen kiválasztottak teszt- és kontroll iskolákat. A kiválasztott 5 tesztiskola minden segítséget megkap a kísérlet ideje alatt. Ez anyagi segítséget, mentori támogatást, a korai jelzőrendszer kiépítését segítő Útmutatót és a bevezetést segítő Eszköztárat foglalja magában. Az iskoláknak adott anyagi juttatás elsősorban arra irányul, hogy az iskoláknak legyen lehetőségük külső szakemberek bevonására is.

A kísérlet a 2015/2016-os tanév szeptemberében 9. évfolyamot kezdő tanulókra fókuszál.

A kísérletbe bevont iskolák:

- Barcsi Ipari és Kereskedelmi Szakképző Iskola,
- Csonka János Műszaki Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest,
- Dombóvári Apáczai Csere János Szakközépiskola és Kollégium,
- Paksi I. István Szakképző Iskola,
- Pogány Frigyes Szakközépiskola, Budapest.⁴

A mentorok kiválasztása és felkészítése 2015-ben megtörtént.

³ <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/korai-figyelmezteto-rendszer-151003122456> (2016. 01.15.)

⁴ <http://fszk.hu/hir/elindult-a-crocoos-projekt-az-iskolakban-is/> 2016. 01. 15.)

Az első kontrollcsoport iskola az Útmutatóhoz és az Eszköztárhoz férhet csak hozzá, de sem mentori, sem anyagi támogatást nem kap.

A második kontrollcsoport iskoláiban csak adatfelvétel történik.

Az iskolák tesztelése 2015. szeptember és 2016. december között történik.

A projekt időszak rövidege miatt nem a lemorzsolódást, hanem az intézményi és tanári kompetenciákat fogják összehasonlítani a projekt előtt és után.

A lemorzsolódás okai a szakirodalom szerint:

A lemorzsolódás hátterében állhat egyrészt a szülői támogatás, a mintaképek, az otthon nyújtotta biztonságérzet hiánya. Ezen hátrányokat ellensúlyozhatja az iskola – befogadó volta és pedagógusainak felkészültsége révén. Több hazai tanulmány eredményei szerint Magyarországon a családi háttér hatása a legmeghatározóbb a tanuló iskolai teljesítményére.

Magyarországon sok esetben iskolai kudarcok sorozata előzi meg az iskolából való végleges kiesést. Ez utóbbi már az általános iskolában megmutatkozhat a tanulási nehézségekben, magatartásbeli problémákban, gyakori hiányzásokban, évismétlésekben. A folyamat gyakran együtt jár a negatív önértékelés, önbizalomhiány kialakulásával és az ebből fakadó motivátlanság és kilátástalanság érzésével. Mindezek együtt az iskolai teljesítmény romlásához, és szélsőséges esetben korai iskola elhagyáshoz vezetnek⁵

A lemorzsolódás kockázata a szakiskolai tanulók körében a legmagasabb.

A nemzetközi és hazai jó gyakorlatok tanulságai alapján a célravezető kezdeményezések a következő elemeket hangsúlyozzák:

- a fiatalok egyéni problémáinak feltérképezése,
- az iskolaelhagyó fiatalok megfelelő időben (még az iskolaelhagyás bekövetkezése előtt) történő elérése,
- a személyre-szabott szolgáltatások (például képzés, mentorálás, tanácsadás, pályaorientáció, önismereti tréning) kialakítása,
- a tartós mentorálás elérhetősége,
- a helyi szereplők együttműködése.⁶

⁵ Kállai Gabriella (2014) A gyermekvédelmi rendszer és az iskola kapcsolata a korai iskolaelhagyás megelőzéséért. Iskolakultúra 2014/5

⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6z%C3%A9piskolai_lemorzsol%C3%B3d%C3%A1s

b) a célnak megfelelő pedagógiai eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése

Az RPI jelenleg 93féle képzést ajánl, melyek listája a <http://refpedi.hu/content/tov%C3%A1bbk%C3%A9pz%C3%A9sek-tanfolyamok> linken érhető el. A 2 órás tantestületi, az adott témában csupán tájékoztató alkalomtól a 120 órás akkreditált képzésig változatos óraszámokat találunk. A képzések közül jelenleg 11 akkreditált. A meghirdetett témák szakmailag nagyon széles spektrumot ölelnek fel. A tanulói kompetenciának sokaságának fejlesztéséhez kínálunk pedagógusok számára elméleti és gyakorlati útmutatást. Az elsajátított ismeretek, készségek hatékonyabbá tehetik a különleges bánásmódot igénylő, a tanulásban lemaradt tanulók fejlesztését. Más képzések módszertani útmutatást adnak az IKT eszközök minél hatékonyabb tanórai alkalmazására az egyes tanórák specialitásait is figyelembe véve.

Az oktatási feladatok teljesítésén túl iskoláink figyelmet fordítanak a tanulók lelki egészségére is. A pedagógusok felkészülését, lelki megújulását e területen a katechetikai képzések és „A keresztyén pedagógia esszenciája”, nagy érdeklődéssel kísért, nemrég akkreditált tréning jellegű képzésünk biztosítja.

Sokoldalúan képzett szaktanácsadóink készségesen állnak az iskolák rendelkezésére. A szaktanácsadói segítségnyújtást a http://www.refpedi.hu/szaktanacsadas_igenylese_info linken igényelhető.

A Református Pedagógiai Intézet által szervezett képzéseken túl segítjük pedagógusainkat, hogy megismerjék, és hatékonyan használják az új pedagógus továbbképzési felületet is.

Ennek érdekében 2015 augusztusában a <http://tovabbkepzes.sulinet.hu> oldal kezeléséről szóló segédanyagot küldtünk iskoláinkba.

A tanulók iskolaváltásánál a fogadó iskolának gyakran gondot okoz az új tanuló Országos Kompetenciamérésben használt egyedi Mérési azonosítójának nem-ismerete. A mérési azonosító lekérdezését lehetővé tévő Mérési azonosító generátor program alkalmazásához is készítettünk segédanyagot.

c) a beavatkozások előrehaladásának nyomon követése

Az iskolai lemorzsolódás nyomon követésének első lépéseként 2015 januárjában javasoltuk intézményeinknek, hogy a félévi statisztikák elkészítésénél terjesszék ki az adatgyűjtést a 3,00 alatti átlagok és az 1,1 - nél nagyobb mértékű tanulmányi eredmény romlás területeire is. Javasoljuk, hogy a tanuló teljesítményét befolyásoló sajtóságokat is jegyezzék fel, mert ezek a továbbiakban a fejlesztési tennivalókat döntően befolyásolhatják! A szükségesnek vélt adatok praktikus nyilvántartásához akkor küldtünk egy minta Excel táblázatot azzal, hogy ezt szabják az iskola helyi sajátosságaihoz. A táblázat használatával rendelkezésre állnak a 2014. júniusi, 2015. januári és 2015. júniusi eredmények. Ezen táblázat frissítése után javasoljuk az a hamarosan aktuálissá váló – 2016. januári eredmények rögzítését is.

(Az átlageredmény alatt a magatartás és szorgalom nélkül számított tantárgyi átlagot értjük – minden tárgyat beleszámítva.)

Továbbra is javasoljuk azon tárgyak feljegyzését, amelyekben jelentős a tanuló teljesítmény romlása, valamint több, azonos tárgyat tanító tanár esetén az érintett kolléga nevesítését is.

d) a pedagógiai támogatást segítő szakemberek együttműködésének koordinálása

A lemorzsolódást csökkentő egyik tényező lehet az egyéni bánásmód megvalósulása. Mind a felzárkóztatásban, mind a tehetséggondozásban az intézmények segítő partnerei a szakszolgálatok. A református egyház pedagógiai szakszolgálatait a Református EGYMI (<http://www.reformatusegyimi.hu/>) tömöríti. A kiskunhalasi székhely mellett az ország egész területén a budapesti, debreceni, miskolci, tiszafüredi és halászteleki, tagintézmények látják el a református tanulókat. A miskolci tagintézmény elérhetősége: <http://www.tirek.hu/lap/tirekpsz>

Zárszó

E rövid áttekintésből is kitűnik, hogy az iskolai lemorzsolódás hátterében nagyon sokféle ok állhat, ezek beazonosítása, illetve a probléma kezelése érdekében széleskörű összefogásra van szükség. A Református Pedagógiai Intézet továbbra is figyelemmel kíséri a témában megszülető döntéseket és oktatásirányítási elvárásokat és ezekről időről időre tájékoztatja a református köznevelés szereplőit.